

ИЗЛАЗИ

ушторником, чешвршником
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:

ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАДНИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

ОПРОШТАЈ

Са истока зора руди,
Последње се звјезде гасе;
А ја тужан, земљо мати,
Морам с тобом растајат' се.

О, опрости сину своме,
Невоља га љута сили,
Да напусти ст'јење твоје,
И патнички род му мили!

Ал' кад јекну ст'јењем твојим
Бојне трубе, мила мати,
Ето сина, да за зајам
Твом душману зајам врати!

Осман А. Ђукић.

„ЦИГАНЧЕ“

ИЗ ЗБИРКЕ „СИТИ И ГЛАДНИ“

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

XXII

Што ближе ноћ Стојадин и Христина беху узнемиренији. Што Пава не беше на ручку то их није бунило, доста пута остала би она на ручку код Милене, па су мислили да је и сад тако. Али би она одмах после ручка дотрчала кући да би на минут, два, колико да им јави да им се извини. Данас ни то не уради.

Христини беше нешто веома необично. Просто је приглушивала слутњу не хтевши речи прозборити. Међутим Стојадин се окреташе тамо амо, беше му необично.

— Ама што ли то нема оне Циганке? — рече он.

— Не знам.

— Није то до сад чинила

— Ја не знам шта јој је те је нема.

— Него и размазили смо је. А дете кад се напусти — ништа горе нема. Видиш ти, молим те, па ово је већ два по подне!

— Како би било да одем...

— Немој. Доћи ће. Али онда јој морам читати...

Али ње нема па нема. И сунце се смири а она не дође.

— Ово није онако — рече Стојадин и стаде се спремати — овде има нешто. Морам ићи ја до газда Пантића да видим.

И оде.

Не прође много а он се врати сав блед као крпа.

— Нема је; није тамо никако ни долазила! — рече некаквим чудноватим гласом.

Христина само врисну. Ухвати се оберучке за очи, али се одмах трже.

— Хајде да је тражимо! — рече Христина.

— Али где? Куда је могла отићи? Кома? Кога имамо ми овде? Где да је тражимо?

— Јаој мени, несрећници! — јекну Христина и поче се чупати.

Он јој приђе, ухвати је за руку и рече озбиљно:

— Немој купити света око себе док не видимо шта је! Ђути! Хајдемо!

Она га послуша, повеза главу шамијом и изидоше на улицу. Али, на коју ће страну? Стојадин пружи руку ка чаршију.

— Иди тамо — рече јој — а ја одох овамо.

И растадоше се. Христина оде у чаршију а он се упути на Саву. Ишао је као луд поред воде не смејући упитати никога ни зашто. Чим би чуо двојицу да разговарају напрегао би слух да чује о чему разговарају, да не говоре о каквом утпљенику.

Али — ништа. Прошао је обалом чак до града и вратио се, али ни трага ни гласа о Пави. Он се крену у поље. Може бити да је тамо где год одлутала. Она је у последње време била много замисљена: можда се замислила па одлутала...

Ноћ се спусти а ње нигде. Ишао је до Топчидера али ње нема нити од ње гласа. Где год би видео какво женско чељаде, он би му се упутио, али кад би ближе пришао видео би да није она.

Врати се кући. Зној му се слевао низ следе очи. Још с капије чу галаму у дворишту. Све беше узбуњено. Христина се бусала у груди, а жене и људи трудише се да је разговоре. Кад га Христина угледа да без Паве долази она се сруши на земљу...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Није знао шта да чини: да ли да гледа оне-свешћену жену или да иде тражити кћер. Просто се распаметио. Удар је био толико страشان да га је онемио и укочио и скаменио му све живце па као да не осећаше ништа...

— Шта је, шта је? Шта сте се ту искушили? — продера се он на онај свет. — Што не гледате своја посла?

Па докопа Христину као дете какво и унесе у кућу. Спустивши је на постељу, погледа је па диже главу нада се као да би хтео Бога позвати да му помогне.

Једна мисао страшна као авет налеташе на њ, а он је просто одбацавао. А то беше страшна мисао: да није Пава скренула с пута чедности?...

То је немогућно. Његов мозак не беше кадар да појми то. Та мисао беше огромна стена што би пре раздрузгала главу него што би се могла сместити у њу. У његовим мислима, у његовим очима Пава беше још дете, »Циганче«, чисто и непорочно као јагње...

Христина прену и јекну. То га трже.

— Нема је нигде — питала је она.

— Нигде.

— Пропала је!... Пропала! Јаој, тешко мени!..

Њезин глас параше му уши. Он осети у томе јеку ужас; она страшна мисао наједанпут освоји. Он поверова да је Пава скренула, поверова тако као да је очима видео и обузе га неки бес те стаде псовати.

Никад псовка не беше прешла преко уста његових, а сад осу као град, и то псовка какву нико чуо није. Псовао је све и Бога, и људе, и небо, и звезде; то беше ужасна бујица. Све му беше малено, ништавно; ударио би на чудовиште, на силу, на топовска грла и чинило му се да би то све смождио.

— Идем — рече ричући — идем и наћи ћу је, и убићу је!...

Па дуну као ветар и излете из собе...

У саму зору вратио се кући порушен, уморан, каљав. Нико не знађаше куд је ишао; ни сам није знао. Нађе Христину где седи окамењена на патосу...

Не рекавши јој ништа, седе на постељу која не беше ни распремљена.

Сунце се појави и његови зраци падоше на њихова бледа лица. Она заклони руком очи, јер га вређаху ти зраци, па јекну:

— Свршено је! Ноћ прође, ње нема... И да ми дође сад — ја бих је убио!...

Христина само задрхта али му не смеде ништа одговорити. Веровала је да би он то учинио.

XXII

У једном тренутку Пава је постала жена. Као да је дотле живела у неком сну па се пробудила. Њој беше потпуно јасно све: знала је шта је била а шта је сад, па се запрепасти.

Шта ће сад? Куда ће? Ко ме?... Сме ли са тако прљавим (а свесна је била да је прљав) обра-

зом прекорачити праг кућни; сме ли на очи оцу и мајци? И кад би дошла шта да им каже? Чиме би могла оправдати свој изостанак?

Међутим и Стана и Гајић напрегоше сву снагу, утрошише све лепе речи да би је утешили.

— Не бој се, голубице моја! Па он ће те узети за жену. Па шта си учинила? Чуда Боже! Па нај-после, ако су ти отац и мајка не морају свашта знати! То није ништа! Ти си тако добра, тако мила да нико неће ни посумњати! Ево, нека те мој голубић испрати...

Пава сва уздрхта.

— Ја одавде не смем! Ја не смем кући па — убијте ме!

Гајић се уплете и стаде је миловати. Просу читаво море милосних речи па намигнувши на Стану рече:

— Па јест, теткице, она има право. Нека је овде код тебе, док ми ствар не свршимо. А ја ћу одмах настати да ту ствар регулишем. Јесте, душо моја, ти остајеш овде под окриљем теткиним.

— А ти? — упита она.

— И ја ћу овде остати вечерас, а сутра идем да то све уредим. Буди уверена да ће ти се отац и мајка смирити. Па ни они више ништа не траже него да те удаду, а ја ћу већ запросити твоју руку. Кад они виде да је то озбиљно — одмах ће се одобровољити... после ће све бити лакше...

И док је Стојадин јурио тражећи је она се успављивала лажним обећањима у наручју Гајићевом!

Сутрашњи дан освануо јој је суморан. Узалуд је сунце грејало — њу није огрејало. У дубини своје душе слутила је да је пала међу гадне и бездушне људе, па, и поред свега што је још дете, и што јој се обоје улагиваху — она поче осећати као неку одвратност према њима.

Гајић се диже у канцеларију. Љубећи Паву рече јој да ће још пре подне отићи њеним родитељима. Онда јој рече и то да никуд не излази па чак ни њега да испрати.

Она га послуша и седе на фотељу крај прозора. Он затвори врата.

Наједанпут Пава чу неки шапат у кујни. Напреже слух и чу.

— А полиција? — пита Стана.

— То је моја брига! — вели он.

— Немој да ми направиш комендију као онај магарац, Јован!

— Кад сам ја теби правио комендију? Имам ја своје људе, ни бриге те!

— А шта ћемо с њом?

— Видећемо:

— Молим те, гледај, па ми је склони из куће! Не знам који вам је ђаво те доводите којекакву балавчад!...

Даље није чула; али од тога што је чула стеже јој се срце и крв се следи у жилама...

Кад је Гајић отишао Стана уђе у собу осмешкујући се. Њој се учинило то лице, које је јуче на први поглед заволела, као сотонско.

— Па шта ћеш голубице да ти тетка спреми за ручак? Само кажи, пиле моје! Све, што ти душа важели, свега ће бити!

— Па шта ви хоћете! — рече она.

— Е, није то шта ја хоћу, него шта ти хоћеш! Мој би се голубић наљутио кад бих ја што друго зготовила.

Али Пави не беше до ручка. Њу обујимаше једна мисао а та је да побегне од ове жене и из ове куће у којој је све изгубила. И та мисао беше све јача и јача. Она није помишљала куда ће. Најчисто је била с тим да неће оцу и мајци, а на другу страну куд било.

Стана оде готовити ручак а њој рече да спреми собе....

— Дела, голубице! Ти си »пајкила«, благо теткици, ти и намести!

— Пава приста само да јој иде с очију.

— Па што и не бих? Сад ми се ваља и томе учити да туђе собе спремам и чистим!... рече она, па је полише сузе....

Осећала се сиротна, сама без игде икога ко би је зажалио или коме би се она могла пожалити....

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЖИВОТ

(у споменицу, од Хајнеа)

Наша земља, то је грдан друм,
А путници, ми смо, грешни људи,
По путу се дижу прах и шум —
Пешке, коњем — сви јуре ко луди.

Ту се збори, поздравље се шаље;
Живот тече у бескрају дугом,
А руља те гони напред даље —
Ти уступаш место своје другом.

Тек што смо се на станици срели,
Да се мало разговарат смемо,
А постиљон трубећи нам вели:
Да је време да се растајемо!

М.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XVIII

Коњурин није лако било одвојити од играчкога стола ни помоћу Глафире Семјоновне. Он је седео за столом кад су Иванови дошли да га виде. Пред њим лежаху гомилице измењана сребра. Иза њега стојаше накинђурена намигуша: једном се руком ослонила на сто,

а другом се подбочила; на глави имајаше калиберјску капу; усне јој је гарила лака наусница. И та намигуша је располагала новцем Коњуриним, учила га игри и, премда је говорила француски, он је слушао и разумевао.

— Voyons, mon vieux russe... à présent № 3... говорила је она крупним а промуклим гласом.

— Нумер трау? Добро... Нек буде како ви хоћете, одговори Коњурин. — Кад је трау, нек је трау.

Кугла билијарска прелети зелено поље па се врати назад. Коњурин беше изгубио...

— C'est dommage, que vous avons perdu... Mais ne pleurez pas... Metez encore.

Она узе од њега две сребрне монете и баци их опет на трећу нумеру. Опет губитак.

— Тфу! пропаст! плуну Коњурин. Није требало стављати опет на ту нумеру, мадам-мамзел. Дедер на тринаесту... на ђаволски број... Знаш да смо на њему два пута добили.

— Oh, non, non... Laisser moi tranquille... рече она и удари га по плећима и поново баци новац на трећу нумеру.

— Е, кад је тако, онда дај бар да попијемо коју чашу коњака, мадам-мамзел, среће ради.... предложи јој Коњурин умиљавајући се.

— Assez... одмахну она руком.

— А шта ти је то „асе?“ Та баш нећу „асе.“ Хоћу да попијем! Момче! Коњак! Камо коњак? довикивао је он гарсону, што је стојао поред њега са флашом у руци, и чашицама на подношцу.

Гарсон прискочи и нали чашицу. Коњурин испи. Perdu... рече Коњуринова дама.

— Опет пердју! О не било те да Бог да! виче Коњурин.

У тај мах приђе му Глафира Семјоновна и рече:

— Иване Кондратијевићу... Баците ту игру... Веле..., да сте много изгубили.

— А! Наша петроградска даме долази! рече Коњурин окренувши јој своје црвено од пијанства лице и сићушне очи. — Чекај, матушка, чекај! Помоћу ове госпође почео сам да враћам губитке. Педесет и два франка спустио сам на ђаволски број. Но, мамзел, сад ћемо катр. На број катр... Метните ви, својом ручицом... рече он набељеној госпођи.

— Ама, оставите то, кад вам кажем, Иване Кондратићу, наставља Глафира. — Промените бар сто... Можда ће други бити срећнији. Шта сте се прилепили уз тај проклету билијар... Хајдемо оном столу на вагонима.

— Не, чекај, противи се Коњурин. — Видиш, познао сам се са овом црнооком, и ствар иде на боље. Добисмо на катр! Та је ли то могућно? узвикну он радосно, кад виде да му банкар одбраја гомилу сребра. — Мерси, мамзел, мерси. Вив ља франс, теби... Ручицу овамо!

И он домча Францускињу за руку и јако је протресе... Ова се смејала.

— То је све због коњака. Чекај, стани. Сад све иде како треба, викао је он.

— Е, кад си добио, дижи се... Макар сто промени! окупи га Николај Ивановић. — Зар не видиш да си пијан... Шта си се с том намазаном жентурином свезао!

— Францускиња... Сама ми приђе... „Рјус?“ вели. А је велим: „рјус.“ Па ми поласка. Добра је женица, само ви'ш, басом говори.

— А зар ти мислиш да ти је забадава ласкала? Та хоће паре и отеће их, ако то до сад није учинила...

— Е, е! Ја добро кријем паре... Труа!.. на број труа!

— Хајдемо за други сто! викну му Глафира, домча га за руку и силом га стаде дизати са столице.

— Ама, стани море, шта ти је, одупирао се Коњуурин. — Мамзел, метни на труа.

— Не треба труа. Дижите паре па хајте за други сто.

Глафира је држала Коњуурину испод руке и вукла га иза стола. Никола Ивановић згрну новце. Францускиња сену оком на Глафиру Семјоновну и рече нешто француски, што ова није разумела, али је по тону могла знати, да то нису ласкаве речи.

Коњуурин се противио да иде.

— Требало би бар за коњак да платим... говорио је он.

— Ја ћу платити. Не брини се... одговори Николај Ивановић. — Гарсон! комбјен?

— Гарсон пружи грдан рачун за испијени коњак? А Никола Ивановић стаде се с њим разрачунавати. Глафира је непрестано држала Коњуурину испод руке и саветовала му да се одвоји од стола.

— Па добро! пристаде најпосле овај. — Само нека и мамзела иде с нама. Мамзел! комензи! — и махаше јој руком.

— Та јесте ли ви при себи? викала је Глафира Семјоновна. — С вама иде удата жена испод руке и ви се усуђујете још и намигуше дозивати! То је већ и сувише! Хајдемо, хајдемо!

— Што си таква!... Тфу!... Па она је добра, ласкава... Мадам! викну је опет при поласку Коњуурин.

— Она вам не сме приступити! Хај'те!

Францускиња иђаше позади и говораше нешто, што се тицало Глафире Семјоновне. Најпосле, она прискочи Коњуурину, и узе га с друге стране под руку. Баш се видело, да није хтела напуштати свога каваљера.

— Марш! подвикну јој Глафира и пресече је оком.

И Францускиња је опет подвикнула Глафири на свој начин, па је истргла своју руку и јаком гестикулацијом старала се да нешто француски објасни.

— Ето, како је ласкава! Она тражи од вас половину добитка. Каже: „по пола смо играли, по пола и добијамо!“ тумачила је Глафира њезине речи.

— Какав ђаволски добитак, кад сам се упропастио. Целог вечера три пут сам свега добио. Нон, мадам, нон... Ја сам изгубио, мамзело... Ја сам у губитку... Разумеши ли — у губитку. Ја „пердју.“ Са свим „пердју“... говораше Коњуурин Францускињи.

Али ова не одустаје, већ једнако брбља француски.

— Она доказује, да је с вама на пола играла... преводи Глафира. — Но, то је тек дрска намигуша! Дајте јој што год, па нек вас остави.

— На чај и за ласкавост могао бих јој што дати; ортачки ни с ким нисам играо.

Он стаде тражити по џеповима новце.

— Ваши су новци у Николе Ивановића, а не у у вас. Он их је зграбио са стола, рече Глафира Семјоновна.

— Ама, имао сам ја у џепу велике сребрне петаке.

И најпосле он нађе на дну џепа монету од пет франака и даде је Францускињи.

— Ево ти... Узми на чај... За ласкање, на чај... А на пола ја ни с ким нисам играо. Преведите јој, ма тушка, Глафира Семјоновна, да је то на чај...

— Нека иде врагу! Сад ћу ја са сваком будалом говорити!

Међу тим, Францускиња, добивши пет франака заједљиво се насмеја и стаде говорити нешто Коњуурину. Њен поглед у тај мах са свим не беше ласкав.

— Гле, безобразница једна! Мало јој је! Још тражи... опет је преводила Глафира Коњуурину.

— Доста је, доста, мамзело... Не ишти више... рече Коњуурин, одмахну руком и пође с Глафиром Семјоновном.

Он је посртао. Глафира га је с муком водила. Наскоро их сустиже Николај Ивановић, те узе Коњуурину испод друге руке. Сви се упутише изласку. Публика је зачуђено гледала ову процесују, за којом се неколико пута чула реч: „les gusses.“

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЧИЧЕРОН

— AUBRY - VEZAN —

с француског

Велизар Ј. Митровић

I

„Драга мајко, имам петнаесто-дневни одмор, с тога хитам да те загрлим. Вечерас полазим у Донзи-ла-Бел. Моје ће писмо стићи на неколико тренутака пре мене. Неумесно је да ти даље што причам.“

Алберт Моние таман баца ово писмо у сандуче поштанско улице Севр, која је близу његова стана, а сусрете се лицем у лице, на тротоару, са једним човеком од педесетих година, кога праћаше једна врло лепа девојка. Овај човек отвори уста као да га хтеде нешто запитати.

Ну речи му се приковаше на уснима и он остаде хипнотизован пред Албертом, чије га црте лица опомињаху на некога од његових познаника.

По том, после једног покрета неизвесности, бојећи се да се не превари, он изговори подигнувши шешир:

— Хоћете ли, господине... да идете у Пантеон?

— Ништа радије, господине.

Алберт узе на се улогу чичерона отпоче да размишља.

— Боже мој! господине, рече, ја сам се упутио управо улици Буфло, и, ако ми ви то допустите, имаћу част да вас водим.

— Сматраћемо за част, господине!

Младић дознаде да његов саговорник, г. Шантеро, стари трговац паланчански, оставив трговање, пошто је остварио скромну економију, беше дошао уочи тога дана у Париз да у њему проведе једно осам дана.

— Ја први пут у животу овде долазим, додаде доброћудно... И то још због моје кћери! Јер ја некако ову галаму.... Али Сесилија грче да види престоницу!

Од своје стране, Алберт, не налазећи за умесно да му каже своје име извести г. Шантеро-а да је чиновник министарства, а сад на одмору.

Па како имађаше времена, јер пре но што се попне у вагон имаде само да се рукује са својим пријатељима, он уведе путнике у Пантеон, показа им зидне слике у ходнику, одведе их чак у гробнице и именована им гробове великих људи.

После Пантеона, г-ђица Сесилија записа у свој записник одлазак у Луксембуршки врт.

Алберт хтеде још послужити им као чичерон, и испод једног кестена издоби једну ђају јату врабаца, који скакаху чак до његових прстију да му отму парчиће. Ово зачуди оца и кћер.

— Наши, код нас, рећи ће г-ђица Сесилија, мање су цивилизовани!

— Ах! мали препредењаци, рече г. Шантеро, не верују зрнима соли!

Алберт Моние одушевљаваше се хваљењем његова Париза, у коме је од више година. Сиђе са булевара Сен-Мишел и оде са њима у судницу, где адвокати у нарочитом оделу, многе покрете чињаху; по том показа им панораму Сенску и одведе их у Нотр-Дам. Наједанпут погледавши у часовник би као стрелом погођен.

— Ох! изговори гласно.

И, брзо, без икаквих процедура, пожелив много задовољства својим садружима, оде.

Сувише доцкан, пих!...

Воз је већ отишао.

Тада да би умирио матер, која га чекаше на станици Донзиској он уђе у телеграфско одељење и јави:

— „Промаче воз; сутра долазим.“

II

Размишљајући о томе у вече у својој соби, Алберт не имаде муке да себи објасни, да је госпођица Сесилија крива што је он тако провео први дан одмора.

На име она беше доиста чаробна!

Деветнаест година, плава свиласта коса, витак и поносит стас, плаве дремљиве очи; скроз опрезно понашање, које и личи младој девојци добро васпитаној; и тако срећна да гази калдрму париску и да посматра лепе дућане!

Више пута, али да то не падне у очи, он јој тајно шиљаше љубавне погледе. Хотимично г. Шантеро, за то му мало прилика остављаше.

Не што се не повераваше, него што, — како о томе мишљаше Алберт гасећи свећу — он беше предмет неке радозналости, те тај добричина не скидаше очију с њега. Посматрање његовог лица од старог трговца отпоче у улици Севр, настави се у Пантеону, и до предворја Нотр-Дама. Свакога тренутка отвараху се уста г. Шантеро-а као да га хођаше питати: „Зар нисте

ви други Тел?“ Што се тиче Алберта, он беше извесан да никад није имао ни најмањег додира са оцем г-ђице Сесилије.

Зарече се да је још једном види, он хтеде однети у Донзи-ла-Бел успомену њеног љубазног изгледа.

Ради тога он би само имао чекати на вратима *Пансион-де-фамиј*, где ова два путника одседоше, у улици Севр недалеко од његова стана.

Рано изјутра, виде их кад изађоше па, истрчав, пријатељски им назва добро јутро; а они га срдачно отпоздравеше.

Г. Шантеро би изненађен таквим рџнењем.

— Па ја мишљах, рече он, да Парижани устају у подне.

— Парижани су увек на ногама, поносито одговори Алберт.

По том се тачно, код г-це Сесилије, извештаваше о програму тога дана, који му она својим слатким гласињем до ситнице исказа

III

Када је устајао Ламберт Моние затворио је своју кожно торбу, одлучив да трчи на железницу, чим буде очи своје испунио лепотом младе девојке; јер имађаше изјутра један воз, који стиже у Донзи у мркли мрак. Али, један сахат доцније уместо да влаком јури, он се приближује хладовима Булоњске шуме; силази с кола и нуди услужно своју руку г. и г-ђици Шантеро.

Како се могао збити један такав догађај? Он сам не знађаше ништа. То би некаква неизбежност!

У тренутку када, над „Пансион-де-фамиј“, подиже шешир да последњи пут поздрави оца и кћер, стари трговац дозвоа један фијакер и изговори ове речи:

— Пењите се, дакле, драги господине, ви ћете нас ваљда пратити још неколико корака.... Изгрева дивно сунце!... Послови вам се неће нагомилавати, пошто сте на одмору...

Он се попе, фијакер загрме, а свеж јутарњи ваздух хладећи му челу, растера важне мисли.

Сад, он осеђаше још на својој руци влагу руке Сесилијине.

Доручковаше у Медону, под једним хладњаком, поред обале наставише пут до Сен-Клуа-, да би се олакшало варење, па онда путници изјавише жељу, да оду у музеј Луврски и тамо одоше.

Дан брзо протече.

У вече само, при повратку из каване где свира музика, када је оставио пред њиховим вратима, г. и г-цу Шантеро, Алберт се пренесе мислима тамо, у малену варошицу, мрачну у то доба ноћи, где сама самцита његова мати бде, очекујући сваког тренутка шум воза.

Сирота мати! задрхтаће верујући да се сину догодило какво зло!

Да ли да јој пошље још једну депешу? Али нашто? Он осеђа, да га некаква веза спаја с новим пријатељима и да их он прати па ма до на крај света!

Доиста г. Шантеро му рече при расанку:

— И сутра, г. Алберте, зар не?... И тако сте на одмору.

IV

Последњег дана те недеље, — бавише се на платформу Бастије и још истог дана путници предузеће повратак у своје место — г. Шантеро, подбочен хитично се посади испред чиновника министарства.

— Господине Алберте, рече му, ми се нећемо растати а да ја не задовољим своју радозналост...

— Чиме, драги господине?

— Ја сам вас посматрао...

— Заиста врло много сте ме посматрали.

— Јесте ли ви то приметили?

— Ја сам се питао у чему је тако интересантна моја скромна личност.

— Ви сте одмах у мени побудили симпатију... Ваше понашање, ваш частан изглед... Али, одмах у почетку, ја бежах покренут неком сличношћу...

— Сличношћу?

— Да, ви сте жива слика мог друга из детињства, умро је одавна, Бог да га прости!.. Ах, ванредно срце!.. Што један хоћаше, други не одрицаше; били смо као два прета на руци; заједно смо ишли по Француској... Мој дични Буису, кад га се сетим!..

Младић поскочи.

— Буису?

— Да, мој добри пријатељ!..

— Па то је мој ујак!

— Ах! Та ја сам то држао за извесно!

Г. Шантеро показа своју најживљу радост; у своје узбуђењу рашири руке и на своје груди притиште Алберта.

— Да, ја сам то држао за извесно... Ја то рекох Сесилији: „Видићеш да је то он!“... Она ме тераше да вас запитам, ну ја се устезах бојећи се да се не преварим...

Стари трговац пође за један корак уназад.

— Ну онда, рече, ви сте син г-ђе Моние?

— Зар ви познајете моју матер?

— То је наша сусетка из Донзи-ла-Бела.

Алберт би задивљен толиким новостима.

— Само нас једна улица раздваја, настави г. Шантеро... Изјутра са прозора називамо једно другом добар дан... Њен син! Ви сте њен син! И она само о вама говори, за вас дише, за вас живи!.. Ја знаћих само да сте из малена отишли у Париз са ујаком Буису-ом, који обећа дати вас на науку; а ваша мати, оставши удова врло рано, остаде болешљива у родном месту...

— Од времена на време, долажаше да ме види, а и дописујемо се...

— Како ће бити срећна кад дозна...

— Па ја ћу јој сам испоручити... јер и ја вечерас путујем!

— Зар ћете и ви путовати у Донзи?

— Има већ осам дана, како сам требао загрлити своју маму!

— Ко вас је задржао?

Алберт се устегну, по том рече какав било узрок, не усуђујући се казати истину.

— Е добро! пуговаћемо у друштву! рече г. Шантеро.

V

Пре но што ће сићи низ степенице бастијске г. Шантеро хтеде као тица у лету прегледати Париз и Парижане, који се испод његових ногу мицаху као мрави.

Али ни торњи ни куће не интересоваху Алберта, а и млада путница такође изгледаше неосетљива спрам овог чаробног призора.

За време док стари трговац, наслоњен на ограду плат-форма, окреташе свој доглед на све четири стране хоризонта, два млада срца стојаху у присуству, мирна а узбуђена.

Напоследку Алберт узме Сесилију за руку, коју она не трже.

Осмехну се на њу, а она, поруменив, плашљиво осмехом одговори његовом осмеху.

И немим говором послаше једно другом заветовање и надање.

Алберт се убрзо осмели и упути г. Шантеро-у:

— Ви ме питасте одмах, рече он, ко ме задржао да не одем и не загрлим своју матер?...

— Да... кад на послетку...

— Опростите ми, али ја љубим г-њу Сесилију!..

— Ви сте се заљубили у моју кћер?...

— Ја се нисам могао разлосима поткрепити... Од тренутка када сам је видео у улици Севр... Напоследку ја се не могу с вама растати...

Г. Шантеро га прекиде.

Погледа заљубљене, окрете се око самога себе, опет их погледа.

При помисли да их види здружене, његово лице показа неизмерну радост.

— Дајем ти је, драги пријатељу! повика он, дајем ти је!

По том додаде:

— Ах! да је мој сиромаш Буису међу живима!..

На пет минута доцније Алберт опреми овај телеграм:

„Драга мати, овога пута ја ћу ти представити моју вереницу и мога будућег таста.“

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА*)

Одбор — „Фришхен“ драма у једном чину од Судермана. Превео Свет. Јакшић.

Код нас у Србији владају већ поодавна у свему неки посувраћени појмови, па није чудо што се и о овој маленкости, позоришном одбору, не мисли правилно. У осталом то је једна веома велика извина човеку: *не мислити правилно*. Под таквим изговором може сваки да учини туштину и таму неваљалстава па све то да објасни и оправда овим говором: ја тако мислим, а

*) У прошлом броју „Звезде“, у реферату о Сремчевој књизи, изашла је ова штампарска погрешка: Сремац није могао *оттгу* услугу учинити ни њима ни нама.“ А треба да стоји: „Сремац није могао учинити *лешне* услуге, ни њима ни нама.“ Ко хоће нек исправи.

можда моје мишљење није правилно! Па уз то још тај изгледа као човек разложан и широких груди, који није у својим назорима апсолутан.

Многи људи озбиљни и поштени, који држе и веома полагају на свој карактер, до сада су увек сматрали да не морају бити такви, кад је реч о позоришном одбору; т. ј. да не морају бити веома скрупулозни у чувању извесних права и обављању извесних дужности, кад су та права, права одбора и кад су те дужности, дужности чланова одбора. Ма да су они на то место постављени са свом збиљом, коју таква постављења траже, и ма да се од њих очекује да се у том послу покажу толико исто савесни, као да за то имају хиљаду талира плате. Није ретко да чујете по где ког од ових људи који су на тим положајима били, како вам с багателисањем говоре о томе, и чисто се правдају што су се ту десили. Међутим ствар је јасна као сунце: онај који неће ту дужност да врши онако како она треба да се врши, не треба да седи ту, иначе је он несавестан радник. А сваки човек који о себи води иоле рачуна знаће колико је такав прекор тежак.

Међутим ову црту пренебрегавања у карактеру појединих људи нисам уочио ја сам. Било је још некога који има практичан — инстинкт, и намах је оценио да су за њ баш такви „духови“ најподеснији. Тада је наступило право „пребирање“, као да се бирају посланици а не одборници. У почетку се још и имало нешто мало обзира, али кад се увидело да то може да изокрене ствар, одмах се збацила маска. То је искуство стечено присуством г. Љубе Недића у одбору.

Г. Недић као човек, који се одликује својом скрупулозношћу и савесношћу при раду па ма то био и најмањи посао, узео је био просто „закон“ и „ближа наређења“, о којима сам вам већ говорио, па је у њима видео да одбор има дужност и право:

- 1) да одлучује о већим казнама од полумесечне плате, изречене над глумцима и техничким управитељем,
- 2) да цени о постављању редитеља, капелника, инспектора куће и надзорника,
- 3) да одлучује о бирању и отпуштању чланова; одређивању плата; набављању и подизању нових снага глумачких,
- 4) да бира нове комаде и да склапа репертоар;
- 5) да надзирава представе да ли оне одговарају захтевима уметности и поделу улога,
- 6) да прегледа и цени буџет позоришта,
- 7) да решава о већим набавкама итд. итд.

И онда је г. Недић, наравно, тражио да све те дужности обавља и да сва та права употреби.

Ту је одмах настао судар.

Управитељ није дао ни опепелити и Недић се морао повући. Он је дао оставку. Волео је се уклонити него поклонити. Али је тај факт довољан за осуду над управником. Остали су — остали, и то је до сад сва њихова функција била. Последња жртва најпасивнијег отпора био је драматург г. Глишић. Тога доброг и паметног човека уклониле су најскандалозније интриге, да би га замениле са једним понесеним па упуштеним лицем. И од тада влада у Управи потпуна хармонија. Али је и улога одбора сведена на нулу. А где год у једном организму закржљави једна функција или се чак

и потпуно жртвује другој, организам одмах почиње рамати. Ничије се право не може некажњено погазити. Зато више не очекујте никакав напредак у Позоришту. Лако је приметити да је Позориште за ових четири године овакве управе отишло за читавих десет година у натраг, и ко зна где ће се зауставити — ако га не затворе! Тако то иде увек и свугде, где се хоће само послушност. Треба човек да зна што паметно заповедити, па тек онда да тражи слепу покорност. Овако, кад неко не уме да разликује Шекспирову трагедију од једне гушчије цигерике — треба да пусти друге да га обавесте.

Треба одмах у почетку да вам кажем — и то чиним с чистом савешћу — да сам ја мишљења: да Судерман спада у ред оних писаца, кога ваља преводити, и кога чак свако озбиљније позориште мора давати. То као увод, да би се избегао сваки неспоразум. Ми се, дакле, радујемо што је и „Фрицхен“ преведен, а кад је то учињено, још и са нарочитим допуштењем Судермановим, наша радост постаје неисказана...

Премда треба знати да сам ја жртва свога начела. За мене постаје веома опасно ово моје тражење. Јер како је Судерман много писао, то би га много и преводили, ergo, много и давали. И ту сад остаје за мене опасна алтернатива. Или да не пишем о њему, као што нисам требао писати ни о другим немачким ауторима, што ми најзад не би ни било јако криво, само кад би ме уредник хтео од моје обавезе разрешити; — или да пишем и о овом немачком писцу, те да себе дефинитивно изложим подсмеху и изобличавању. Јер кад ја станем и о Судерману чак говорити своје мишљење, онда ће ми се бацити у лице да сам билмез, (од стране оних који ме мрзе); и да сам кретен (од стране оних који су ми паклоњени). Међутим ја вам морам и могу рећи само моје мишљење, — јер ја једва и своје стилизирам, а како бих тек са туђим натезао! — а моје мишљење не може бити озбиљно, бар никако, кад је реч о немачким писцима. Пошто је то већ утврђена ствар: да је немогуће разумети једног немачког драматичара оном човеку, који није учио пиротехнику у Штутгарту, или бар није слушао Зоологију у Бону.

Ви се, дакле, морате спремити да чујете о „Фрицхену“ једно сасвим субјективно мишљење које можда ту једину особину има што је *так* неко мишљење. У данашњем времену мишљења су веома ретка, те према томе морају бити и скупа, па ипак ја своје мишљење и при тако доброј цени не продајем. Али га у толико радије дајем цабе, па још с тим додатком: да га не морате ни у колико усвојити.

Кад сам се овако оградио, допустите ми да вам сад кажем: да је Судерман (ох! пардон! пардон!) сасвим промашио циљ, који је себи поставио, и у место једне драме, испричао нам је једну епизодицу, која — не браним — може бити за извесна лица, и драматична. Но да испричам прво комад, јер је већ прилично протекло од дана представе.

Један стари пензионирани немачки мајор, племић, од Дросе, има жену, меланхоличну, осетљиву (као што су све Немице по причама) и болешљиву. Сем ње има и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

једног сина Фрица и једну нећаку Агнесу. Фриц, бујан и млад, заволи своју рођаку, и дође к оцу, клекне и т. д. па му затражи руку Агнесину. Шта би ви учинили? Или је Агнеса Фрицова „прилика“ и ви би, бришући сузе узвикнули: „да сте благословени, децо моја!“; или она није његова прилика, и ви би гледали да га од тога одвратите. Јест, ал' тако би радили *ви и ја*, који нисмо нико и ништа, а један хусарски мајор, коме је Бог, не знам зашто, дао поред мамуза и дете, он се осмехне, тапне сина по образу и да му овакав савет:

„Ти си чист, непоковарен и наиван — дакле ниси за женидбу. Особито ниси за ову твоју поштenu рођаку, коју сви толико волимо, да јој не можемо дати једног честитог младића за мужа. Иди, промувај се кроз свет, исквари се, *доживи нешто*.... па ћемо те онда оженити.“ Фриц се дигне и оде.

Већ неколико дана како Фриц, који је постао официр, не пише. Цела је кућа узнемирена а највише Агнеса, од мајке се чак и крије то ћутање. Ту нас затиче комад. Од једном Фриц, после извесних околишења, долази. Овде, једна, без икаква разлога, дирљива сцена. Ја сам видео разне синове долазити и с дужег и с краћег пута, и ја сам један такав син, али нисам никад ни чуо ни видео да се овако дочекује син, који је на неколико километара удаљен од куће и који сваки час кући долази. Али манимо то.

Фриц је врло узбуђен и после малог устезања призна оцу: да је са његовим саветом грдно награбусио. Хтео је авантура и дочекао је. Ухватио га неки муж код своје жене и како је син био „распусаћен“, муж га је грдно ишибао. Услед те срамоте (не што је човеку завео жену, но што је ишибан) сумња се да ће му бити допуштен двобој. Састао се суд части и чека се на његово решење. И ту је сад, по моме мишљењу, по мишљењу човека који није учио пиротехнику у Штутгарту, огромна погрешка. И отац и син су толико исто жалосни пре допушта као и после тога сретног гласа: да је суд части допустио Фрицу да се као частан човек бори.

Или су Фриц и његов отац људи од части или нису. Наравно „од части“ у официрском смислу. Ако су људи од части, као што је хтео писац да буду, онда се они имају бојати само једнога исхода, а тај је: да суд части не лиши Фрица права, да се као частан човек бори са увређеним мужем. Чекајући на то решење отац и син морају заиста преживети неколико тешких тренутака. За то време они један другом мало неприродно пребацују, и заједно праве разне претпоставке, све једну гору од друге. Али они морају према томе желети само једно решење: двобој. За њих је двобој спас, за њих је двобој срећа, тријумф. Од тога би се зар и дала направити нека драма, кад човек сматра и извесну смрт као неки ћар! Али то није тако у овој драми. Фриц и отац су онако исто ожаловљени после допушта за двобој као и раније. Изгледа као да би они радоснији били да је Фриц лишен права тући се. Ја овде у овој грдној жалости више ништа нисам разумео. Пре свега зашто је отац тако потресен? Не каже-ли он сам да је у своме животу имао три двобоја? Зар они обојица не знају да двобој није

баш тако опасна ствар, и да то није близу „извесна смрт.“ Двобој је сав у срећи и противник ма да има *la chance d'un sossu*, ипак је срећа младићима наклоњенија. Па онда, шта значи она сцена при поласку, оно опраштање с мајком на онај начин? Па и отац се тако опрашта, као да он полази да се туче, док међутим, он каже матери да код ње остаје? Цео је крај једна збрка и иде само на то да произведе што веће узбуђење у публици. И ја да бих одговорио својој дужности савесног рецензента, морам вам приметити да је публика била заиста узбуђена. Само ко ће да плати оне сузе ако Фриц остане жив? Јер ми смо га жива оплакали, није вајде крити. Ако, дакле, он не погине, онда смо се ми бадава кидали!

Писац нас је оставио у једној ужасној сумњи, и метнуо нас у положај да чисто желимо смрт младом Фрицу, само да не би *на суво сузе пролевали*. Свакако је оставио публици да погађа и она није то пропустила. Излазећи из позоришта чух неколико таквих резоновања. Један рече: погинуо је Фриц; други није него је он убио оног Ланског, јер је он и онако лански, дакле био па и прошао; трећи држе да је од силног јурења мањао коњ „Мухамед“; а четврти тврђаше да до двобоја није ни дошло, јер се цар Вилхелм—Лоенгрин, по Палестини и осталим светим местима, толико напојио мирољубива духа, да је, вративши се у отаџбину, одмах забранио употребу двобоја. И чини ми се да је тај четврти погодио.

Мисли се да је Судерман овим комадом као хтео изобличити онај фриволни живот немачких официра, али о томе ми који нисмо Немци већ не можемо говорити. У осталом нема сумње да то није никакав славан живот, али ми немамо потребе да зато чак распитујемо за немачке офицере.

Комад се играо свакојако.

Spectator.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Пуло. — Ђузепе Пуло био је изврсан виолиниста, рођен у Луки 1749.

Нашавши се 1792 у Паризу би затворен. Кад су га извели пред револуционарни суд, упиташе га:

- Шта сте ви?
- Талијан.
- Шта радите у Паризу?
- Свирам на виолини.

Донесоше му виолину. Пуло, ма да је био узбуђен, збуњен, свирао је и пошло му је за руком да троне присутне.

— Доста је.... Ви сте оптужени за тешку кривицу против републике. Каквих сте односа имали с тиранином, и шта сте радили у Паризу за време његове владавине?

- Свирао сам на виолини.
- А кад бисмо вам ми дали слободу шта бисте радили?

И даље бих свирао на виолини.

Пуло би пуштен у слободу.

Садржај: „Опроштај“ (песма) — „Циганче“ (наставак) — „Живот“ (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Чичерон“ „Позоришна хроника“ — „Занимљиве ситнице“.